Մեղուս Հայոց

ՕՐԱԳԻՐ

Քաղաքական Բանասիրական և Հասարակական.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ · ԹՎ. 85 · ՀԱՄԵՌՈՒԹԻՒՆ ՕԳՍՏՈՍ 8 ԱՐԵՒՇԱԿ 1842

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

28 Մարտ.

Բանի մը տարուան 'ի վեր Բրքայական հրամանով որոշած էր թէ Բ. Դրան պաշտօնատարներէն որոնք որ ամիսը 2500 զուռուշէն էվելի ամսական ունին, հարուրին տասը պակասցուցեն անոնց սովորական թոշակէն. այս անգամ լսեցինք արժանահաւատ մարդիկներէն, որ Եւրոպայի մայրաքաղաքները գտնուած օսմանեան դեսպաններուն ամսականները ևս սկսեր են հարուրին 10 պակասցունել, վերջիւրեալ հրամանին համեմատ։

— Տէրութիւնը որոշեց որ Թադմիր Վաքայի կոչուած կառավարութեան ըռազիրը՝ նմանապէս և Սօնիթէօ Օթթոմանը, որ տասը տարիէ կրկնատարակուին, անոնց առաջին թիւէն սկսելով վերցուին տրպին այս գործը՝ որուն անմիջապէս կատարումը Նայիլ պէյին յանձնուած է, շատ հաճելի պիտի ըլլայ անոնց որ տասը տարվընէ 'ի վեր այս կողմերը պատահած անցքերուն վրայով ճիշդ տեղեկութիւն մը ունենալ կուզեն։

ԵԳԻՊՏՈՍ

Ալէքսանդրիա, 24 Մարտ.

Անցուս 19 ին՝ քալաքիս պատնէշներէն և քոլոր պատերազմական նաւերէն նետուած թնդանօթները ծանուցին Բ. Մէհէմմէտ Ալի փաշային Ալէքսանդրիա մտնալը։ 17 ին՝ Մուհարրէմ պէյին պարտէզը իջած էր Բարձրութիւնը՝ որ նոյն օրը Մ. Լաբքինսի և Մ. Թոսիցայի գեղը տուներն ալ գնաց, ուր որ շատ վաճառականներ գացած էին Նորին Բարձրութիւնը դիմաւորելու համար։

Երեկ իրիկուն Սամի փաշային որդին Մէքկէի շերիֆի որդւոյն հետ մէկ տեղ Ռէշիտ անուն ենդիպական շոգենաւով ճամբայ ելան Կոստանդնուպոլիս երթալու։ Այս շոգենաւը կրնանի նաև Մէհէմմէտի գերեզմանին ծածկոցը՝ ու սրաբացի պատուական ձիերը՝ որոնք Մէհէմէտ Ալի փաշան Նորին Վեհափառութեանը ընծայ կրխրկէ։

Ն. Բարձրութիւնը Ալէքսանդրիա գալէն ետև շուտ մը հրաման ըրաւ որ բոլոր ծովային պաշտօնատարները Կոստանդնուպօլսի զօրաց պաշտօնատերերուն հագուստը հագնին. միայն իրեք օր ժամանակ սրբուեցաւ ասոնց հրամանը կատարելու՝ որ ինչ բանի համար ըլլալը մարդ չի գիտեր։

Սակայն փաշան հաւաս հոս Նորին Բարձրութեան եկած օրը. Կերևայ թէ տակաւին չի պիտի յանձնուի իրեն ծովապետութեան պաշտօնը։ Կըսուի թէ քիչ օրէն պիտի երթայ իր կալուածքները, որ իր հօրը նման հոգ տանի երկրագործութեան համար սկսած եղած ընտիր գործքերը կատարել տալու։

Այս շաբթու մէկ նոր շինուած շոգենաւ մը պիտի ծովը իջեցընեն՝ որն որ մէկ սրաբացի մը շիներ է։ Այս սրաբացին նաւաշինութեան արհեստը թուլնի մէջ սորված է, և կըսուի թէ շատ աղէկ հմուտ է իր արհեստին։

Ֆանտախտի զիպուածները դեռ պակաս չեն Ալէքսանդրիայի մէջ։

ԳԱՂԼԻԱ

Փարէզ, 16 Մարտ.

Գաղղիայի տէրութեան եկամուտներու պաշտօնատարը Մ. Հիլման, անցած երկուշաբթի յանկարծ կաթուածով մը մեռաւ. կէս ժամ մեռնելէն առաջ այնպէս կերևնար որ շատ քաջառողջ վիճակի մէջ է։ Այս երևելի զիպուածը շատ մեծ զգացում տրվաւ կառավարութեան պաշտօնատարներուն, որոնք իսկոյն խորհրդարանը ժողվելով՝ նոյն բարձր պաշտօնը յանձնեցին Մ. Լաքաւ Լափլաներ կոչուած հռչակաւոր անձին՝ որն որ շատ անգամ կառավարութեան բարձր պաշտօններու մէջ գտնուեր է։

Մ. Ակուատս սպանիայի հարուստ սեղանաւորը՝ որ շատոնցմէ փարէզ կըբնակէր, մօտերս իր հայրենիքը դարձաւ ու հոն մեռաւ յանկարծահաս մահուամբ։ Այս երևելի մարդուն ունեցած հարստութիւնը՝ 65 միլիոն ֆրանքի կըհասնի, այսինքն՝ 292,500,000 զուռուշի չափ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Պատմութիւն Հայոց։

Արբակէն ետքը տիրող նահապետները ինչուան Պարոյր Հայաստանի տիրող նահապետներուն մէջ թէպէտ շատ կտրիճներ գտնուեցան, բայց իրենց գործքերէն խիստ քիչ բան յիշած է. վասն զի մեր ազգը սովորութիւն չունէր իրենց նախնեաց պատմութիւնը գրելու։ Իսկ թէ որ նշանակած կարնէ գիւաններու մէջ, անոնց հետ մէկ տեղ ամէն հնութեան յիշատակներն ալ կորսուեցան։ Ուրիշ ազգաց գիւաններէն մէկ քանի բան միայն կըպատմէ Մովսէս խորենացին, լալով մեր ազգին ուսումնատեցութեանը վրայ։ Անոնցմէ մէկն է Հայկակ նահապետը, որ խիստ պատերազմասէր ու քաջ ըլլալով՝ յաղթեց ասորեստանցոց Մինեթէոս թագաւորին ու ետքը անոր յաջորդող Ռեղրքոս թագաւորին ալ յաղթել ուզելով, պատերազմի մէջ զարնուեցաւ ու մեռաւ։

Հարմայր նահապետը իր կարմութեամբը ամէնքը զարհուրեցուց. ու յունաց օգնութիւն գնաց Տրոյիոյի պատերազմին ատենը, ու հոն շատ քաջութիւններ ցուցընելէն ետքը ինքն ալ ինկաւ մեռաւ։ Այսոր մահուան ուղեալի լուրը Հայաստան գալով, երկու տարի խռովութիւն եղաւ, ինչուան որ երկրորդ Շաւարշ յաղթեց ու տիրեց։

Պերճ նահապետը Միւնեաց նահանգէն՝ շատ զօրաւոր ըլլալով տիրեց շրջակայ ազգերուն վրայ, ու շատ զօրքեր ժողվելով նորէն զինուորական կարգ դրաւ։ Այսոր Նման Կայպակ նահապետն ալ մեծ մեծ քաջութեան գործքեր ընելով, վռնտեց բոլոր իր թշնամիները։

Խաբը ելաւ Ակայորդին Հայկ ի զարմէն, ու խիստ զօրանալով իր տակը առաւ բոլոր Հայաստանը. ու շատ քաջութեամբ տասնըհօթը տարիի չափ տիրեց։

Պարոյր իր հօրը Ակայորդիին յաջորդելով՝ աւելի շքեղացուց հայոց ազգին նահապետութիւնը քաջութեամբ ու խելքով։

Այսոր օրը ասորեստանցոց վրայ կըթագաւորեր Նինուէի մէջ Սարդանապաղ, որ հեշտասէր, մոլի ու կերուխում սիրող մէկն էր, անոր համար բոլոր իշխանները ապստամբեցան անկէց, որոնց գլուխ էր Սարբակէս մարաց իշխանը։ Այսիկա մեր Պարոյր նահապետին ու Բաբելոնի Բեղեսոս իշխանին սիրտը շահելով, խոստացաւ անոնց թագաւորութեան պատիւ տալ թէ որ իրեն հետ միաբանին Սարդանապաղայ դէմ։ Ժողվեցին իրեքնին ալ անբաւ կորիճ զօրքեր ու Նինուէի վրայ յարձակվելով պաշարեցին զան։ Բայց Սարդանապաղ տեսնալով այնչափ բազմութիւնը, սաստիկ վախնալուն պահըտեցաւ իր պալատին մէջ. բայց իր ծառաներէն ստիպուելով՝ ելաւ ու իր զօրքերուն գլուխ եղաւ պատերազմին մէջ, ուր տեղ յաղթուելով փախաւ քաղաքին ներսի դին ու աղատեցաւ. ու քաղաքը իրեք տարի պաշարուած մնաց։

Այս պաշարման ատենը անհոգ կենալով՝ հնարք մը գտնալու տեղը, իր անպարկեշտ գործքերուն կըհետեւէր. ինչուան որ անանկ գուշակութիւն մը կար, թէ ինչուան Տիգրիս գետը քաղաքը չի կոխեն՝ չառնուիր։ Բայց

ԲՐՈՒՍԻԱ

Այժմ Բրուսիայի տէրութեան պաշտօնատարները զբաղեալ են օրէնք մը հաստատելու Բրուսիայի մէջ գտնուած հրէից ազգին կատարեալ ազատութիւն տալու համար։

Ա. Ֆրմպոլդ կըսէ թէ հիմակվան ատենս պէտք է որ հրէից ազգին կատարեալ ազատութիւն տրուի։ Բս բանիս վրայ Բրուսիայի գիտութեանց Ճեմարանին անդամ անուանեցաւ իմաստուն բնագէտը Ռիէս՝ որ հրեայ է։

Ընդհանրական կողմանէ հրատարակուեցաւ, որ այժմ տէրութեան պարտքը 98,900,000 թալէրի կըհասնի, 100 ին 4 շահով։ 1843 յունվարի սկիզբէն սկսեալ, շահը 100 ին 3½ էն էվել չի պիտի ըլլայ. և փոխ ստակ տըւողները թէ որ աս շահին չի հաճին նէ կարող պիտի ըլլան իրենց ստակը ետ առնելու։

1818 ին Բրուսիայի տէրութեան պարտքը 250 միլիոն թալէրի կըհասնէր, և նոյն տարին 3 միլիոն սթէռլին ևս փոխ առնելով բոլոր գումարը 325 միլիոն թալէռ եղաւ։

Ան պարտքը 98,900,000 թալէրի իջաւ, 100 ին 3½ շահով։ Ուստի պարտքին տարեկան շահը՝ 13,153,700 ֆռանք կընէ՝ որն որ շատ ծանր չէ 15 միլիոն ժողովուրդի համար։ Ընանկ ծանուցում եղաւ որ 1843 ին յունվարի մէջ հարկերը պիտի թեթեցընեն 6 միլիոն ֆռանք պակսեցընելով։

ՀԱՄԻՄՈՆԻՆ

8 Մայիս։

Յունվարը Սմիրն ըսուած տեղւոյս գաղղիարէն օրագրութիւնը մայիս 2 թիւով, թագաւորուն չարաչար կիրառութեանը վրայ խօսելով, ու անոնց վտանգաւոր հետևանքները հրատարակելով՝ այսպէս կըշարունակէ։

«Գիտենք որ գրաւոր խնդիր մը՝ ստորագրուած տեղւոյս երևելի ու պատուաւոր վաճառականներէն, խրկըւեցաւ աս օրերը Ընտօլուի հայկազուն ընկերութեանը յարգի գործակալներուն քաղաքիս. տղաչելով զանոնք որպէս զի իրենք ալ ձեռնտու ըլլան աս գէշ ու վնասակար սովորութիւնը թագաւորուն, վերցընելու առուտուրին մէջէն։

«Կը յուսանք, կըսէ, որ յիշեալ արժանապատիւ անձինքը սիրով պիտի ընդունին վաճառականներուն օրինաւոր խնդիրը ու անոր առաջ երթալուն համար ձեռքերնէն եկածին չափ հոգ պիտի տանին։ Բայց բոլոր կրենց բարեսէր յօժարամտութեամբը չեն կրնար, մենակ աս գէշ սովորութիւնը վերցընել, որն որ տեղւոյս վաճառականներուն անհոգութեամբը հաստատվեր է քանի մը առենէ՝ի վեր։

Թագաւոր կամ պօն ըսուածները ուրիշ բան մը չեն, բայց միայն թուղթի կտորներ են, որուն մէջը գրուած է, այսքան ղուռուշ թղթաբերիս հատուցանելու եմ այսօր, վաղը կամ այս ինչ օրը։ Բսենք, թէ մէկը 10 հազար ղուռուշի փոխանակագիր մը (փօլիցայ) կամ մուրհակագիր մը (թահվիլ) ունի ձեռքը, ու ժամանակին կերթայ որ դրամը ընդունի. պարտապանը իր մուրհակագիրը կամ փոխանակագիրը ձեռքէն կառնէ ու մէկ պօն այսինքն թաքաս մը կուտայ, թէ այս ինչ մարդէ առնելու է. անոր կընտրկայանայ, անիկա ալ նոյն թուղթը կառնէ ուրիշ մը կուտայ. աս թուղթն ալ կըտանի որ դր մը առնէ, ան ալ նոյնպէս կընէ. վերջապէս մինչև իրիկուն խեղճ առնելիքի տերը բոլոր քաղաքը կըպտըտի, բայց թուղթի կտորներէ՝ի զատ ուրիշ բան մը չի անցնիր ձեռքը. շատ անգամ կըպատահի որ մինչև տասներեքինգ օր անվաճառ քովը կրմնան նոյն թուղթերը այսինքն պօնները. որոնց ստորագրութիւններն ալ չեն կարդացուիր ու ով ըլլալնին յայտնի չէ շատ անգամ։ Ուստի ասանկ վտանգաւոր հետևանքներ ունեցող գէշ սովորութիւն մը վերցընելու համար է, որ տեղւոյս պատուաւոր վաճառականները ամենքը գրեթէ միաբան խորհրդով խնդիր մը գրած են Ընտօլուի հայկազուն ընկերութեան մեծաշուք գործակալներուն քաղաքիս, որոնց ձեռնտուութեամբը կը յուսան որ քիչ առենին մէջը կարող կըլլան բնաջինջ ընելու հասարակութեան վնասակար ու գէշ սովորութիւնը թագաւորուն։

Երեկ ապրիլ 22 թիւով նամակ մը ստացանք Իրզրումէն որ կըծանուցանէ, թէ Նորին Բարձր Սրբազնութիւն Ամենապատիւ Յովհաննէս Կաթուղիկոսը ամենայն Հայոց, մարտի 26 ին իր մահկանացու ընթացքը վճարելով՝ առ Աստուած փոխուեր է՝ի սուրբ Իջմիածին։

Ցաւալի սրտիւ կըպարտաւորինք ծանուցանել հասարակութեանը, թէ Յոպպէի մեծապատիւ Յարութիւնեան Մուրատ աղան վախճաներ է, անմխիթար սուգի մէջ ձգելով իրեն ազգականները ու բազմաթիւ բարեկամները։

Յայտնի է ամենուն որ հանգուցեալ ազգասէր երևելի անձը, շատոնցմէ զանազան հիւպատոսութեան բարձր պաշտօններովը՝ ու իրեն հայրենասէր ու մարդասէր բնութեամբը՝ մեծ պատիւ ու բարի անուն ստացեր էր ան կողմերը, ու անպակաս ձեռքէն եկած բարեգործութիւնները ու երախտիքները չէր խնայեր. որոնք իրեն յիշատակը անմահ պիտի պահեն աշխարհքիս մէջ։

Հիմակուհիմայ մեծապատիւ հանգուցեալին բարձրը պաշտօնները՝ իրեն վաղեմի զրագիր Արապիեան յարգի Յակոբ աղան կրկատարէ. նմանապէս մեր օրագրին գործակալութեանն ալ ազգասիրաբար խնամք կըտանի։

— Տեղւոյս բարեկարգ Ուռաջնորդ Գերապատիւ Պատրիարք Ամբ Եպիսկոպոսը անցած շաբաթ մեկնեցաւ սակէց, մերձակայ վիճակներուն այցելութիւն ընելու համար։ Կը յուսանք որ գացած քաղաքները ու գիւղաքաղաքները հարկաւոր եղած հնարաւոր բարեկարգութիւնները գործքի պիտի դնէ եկեղեցիներուն ու դպրատուններուն վրայօք։

Դուլնեղ ըսուած գաղղիական օրագրութեան մէջ կըկարդացուի ապրիլ 14 թիւով։

«Կըսուի թէ՝ չորս կամ հինգ պատերազմական նաւեր պիտի երթան Պաղըրպի կողմերը, որովհետև աս երկրի իշխանը օգնութիւն ըրեր է անուանի Բարիէն ետքը սաստիկ անձրև գալով՝ կոխեց գեաը Ինուէ քաղաքը, ու պարսպին մէկ կողմը կործանեց։ Բս երբոր տեսաւ Սարդանապաղ շատ փոփոխեաց ու յուսահատեցաւ. ու փայտերու մեծ կոյտ մը դիզելով եկաւ հոն՝ ինքը իր հոմանիքը ու ներքինները շատ գանձերով. ու հոն ամենին մէկէն էրեցան։

Ետքը թշնամիները պարսպին փլած կողմէն Ինուէ մտնալով առին քաղաքը. ու Պարբակէսը թագաւոր ըրին. որ երբոր Ինուէի տիրոջ նէ՝ թագաւորութեան պատիւ տուաւ մեր Պարոյր Նահապետին, որդւոց որդի թագաւորելու համար հայոց վրայ. անանկ ալ Բեղեսը թագաւորեցընել տուաւ Բարեզոնի վրայ. ու ինքը գնաց Պարսից աշխարհքը ու պայազատեց հոն ինքնակալ տէրութեամբ։

Պարոյր թագաւորի անուն առնելով՝ մեծ փառքով դարձաւ Հայաստան ու քառասունը ութը տարիի չափ թագաւորելէն ետքը մեռաւ։

Բս Պարոյրին ատենը Սենեքերիմ ասորեստանցոց թագաւորը սաստիկ զօրքով Երուսաղէմի վրայ վաղեց գնաց Եզեկիա արքային օրովը. իսկ ինչ հրեշտակէն իր զօրքերը սատակուելով, կորդոլուխ Ինուէ դարձաւ։ Ու կարծելով թէ չաստուածները բարկացած են իրեն, ուզեց զոհել իրենց Ադրամելէք ու Սանասար. որոնք երբոր գիտցան իրենց հօրը միտքը, մտան Արարատ կուռքին տաճարը, ու իրենց հայրը անոր առջևն կայնած ատենը զարկին մեռցուցին։

Իսկ Ադրամելէք ու Սանասար երկուքնին մէկէն Հայաստան փախչելով եկան Պարոյրի ոտքը ինկան։ Պարոյր զանոնք պատուով ընդունեց. որ ետքը մեծ նախարարութիւն եղան. Սենեքերիմէն առաջ եկաւ Սասունք նահարարութիւնը, Ադրամելէքէն Արծրունիք կամ Գնունիք։

Պարոյրին տեղը անցաւ իր որդին Հրաչեայ. ետքը՝ ասոր ետևէ ետև կարդաւ յաջորդեցին. Փառնաւազ Ի, Պաճոյճ Ի, Կոռնակ, Փաւոս, որոնց վրայ յիշատակած բան մը չի կայ։

Հայկակ Ի, Փաւոսին տղան, Դարուգոդոնոսորայ հետ Երուսաղէմի վրան գնաց, և Հրէից գերիներուն մէջէն Համբաստ անունով իշխանը առաւ Հայաստան բերաւ։ Ասոր ցեղէն ելաւ Արագարատ մեծ նախարարը՝ Պաղարշակին ատենը. անոր անունովը Համբասայ ցեղ ամենքն ալ Արագրատունիք ըսուեցան։

Հայկակին եղբէնեղբայրն իր որդին Երուանդ առաջին։ Երուանդէն ետքը թագաւորից անոր տղան Տիգրան առաջին. որ իրմէ առաջ եղած թագաւորներուն ամենէն երևելի եղաւ ամենէն կողմանէ։ Դաս շատ քաջութիւններով իր տէրութիւնը մեծցուց։ Երկրորդ՝ շատ ազգերու յաղթելով, յոյներն ալ իրեն հարկատու ըրաւ երկար ժամանակ, և Պարսից Կիւրոս թագաւորին հետ մեկ տեղ Պարսից և Բաբելոնի թագաւորներուն յաղթեց։ Երրորդ՝ իր ազգը պայծառացուց, կարգ կանոն դնելով հարուստի ու կերակուրի, զինուորներու ու քաղաքներու. ու ասանկով ազգը հարստացուց։

Տիգրանի Պարսից վրայ պատերազմի ելլալուն պատճառը աս էր. երբոր ինքը չորս դիի թշնամիներուն կըյաղթէր ու տէրութիւնը կըկարգաւորէր, լսեց թէ Պարսից թագաւոր նստաւ Կիւրոսը. անոր մարդ խրկեց ուրախակցութեան համար, և հետը խաղաղութեան դաշինք դրաւ։ Ժդահակ Պարսից թագաւորը երբոր լսեց Տիգրանին ըրած բարեկամութիւնը, գժտրը եկաւ...

նի Ամպուլգատրին որ գաղթականներուն թշնամին է ”։

Ալվալըխէն կըգրեն ապրիլ 26 թիւով ։

« Քանի մը տարիներ ’ի վեր խռովութիւնը պակաս չէ Ալվալըխի մէջ · ու սա բանիս բուն պատճառը տեղւոյն գլխաւորներն են , որովհետև անկիրթ ու հակառակասէր մարդիկ ըլլալով՝ միշտ խռովութիւններ կըհանեն հասարակութեանը մէջ՝ և պարկեշտ մարդոց մեծ վնասներ կըհասցընեն ։ Այս անկարգութիւնները Ռ · Դուրը իմանալով Իպրահիմ պէյը խրկեց , որ հոգ տանի հասարակութեան հանգստութիւնը ապահովելու , և խռովութեան պատճառ եղողները զսպելու ։ Այս պաշտօնատարին խնդիրքովը Օսմանեան պռիք մըն ալ եկաւ , որ պէտք եղած տեղը անոր օգնութիւն ընէ ։ Սակայն Ալվալըխի ազան և Իպրահիմ պէյը տեսնելով որ անկարգութիւնները չեն դադարիր ու օրէ օր էվէլնալու վրայ են , ուզեցին ձեռք ձգել ժողովրդոց գլխաւորները , որոնք ինչպէս ըսինք , գլխաւոր պատճառներն են բոլոր սա աղմուկներուն ։ Ուստի ամսուս 22 ին Իպրահիմ պէյը 24 հոգի Օսմանեան պռիքէն յամաքը հանեց , որոնցմէ ան գլխաւորներուն վրայ գնաց , անոնցմով չորս հոգի բռնեց նաւը խրկեց և մէկն ալ իր տունը պահուած ըլլալուն՝ Իպրահիմ պէյը ուզեց դուրս հանել անիկա · բայց ան տունը երկու հազար հոգիէն էվէլի քարով փոտով և ամէն տեսակ զէնքերով իր վրայ յարձակեցան , անոնկ որ պարտաւորեցաւ նոա իր բնակարանը մնալ՝ որուն չորս կողմը պաշարելով խռովարարները՝ ապակիները քարով կըկոտրտէին և կըսպառնային կրակ տալ բնակարանին , բարձր ձայնով պօռալով ու իրենց գլխաւորներուն ազատութիւնը խնդրելով ։ Իպրահիմ պէյը տեսնալով որ իր սակաւաթիւ զօրքովը կարող չէ անոնց դէմ դնել , մարդ խրկեց նաւը որ ան չորս գլխաւորներուն աղատութիւն տըրուի ։ Այս միջոցիս խաւնիճաղանճ ժողովուրդը շատ դէշ անառակութիւններ ըրաւ · ոմանք խանութները կըկոտրտէին կողոպտելու համար , և ոմանք ալ ճամբուն վրայ անցնողները կարգիլէին և կըծեծէին ։ Իսկ չարագործութեան առաջնորդ եղողները կըպօռային՝ թէ գալենք մեռցընենք հարուստները և ունեցածնին այրենք · քառասուն հոգի ջահերով և դիւրավառ նիւթերով յարձակեցան մէկ հարուստ մարդու մը տանը վրայ որ կրակի տան դայն · իսկ տանտէրը բաղդաւորութեամբ առաջուց իմանալով սա բանը՝ կարող եղաւ զանոնք ցրուելու հնարքը գտնալ ։

« Այս աղետալի օրը տասներկու հոգի վիրաւորեցան , ինը տաճիկ և իրեք խռովարարներուն կողմէն · զիշերը առանց մէկ դիպուածի մը անցաւ , թէպէտև ամէն մարդ վախուն սրտիուն կեցաւ ։

« Հետեւեալ առաւուն խռովարարները 5–600 հոգի Սուրբ Յովհաննէսի եկեղեցիին մէջ հաւաքեցան որ իրենց ապստամբութիւնը առաջ տանելու վրայով խորհին ։ Այս լսելով օտար տէրութեանց հիւպատոսներուն դործակալները անոնց քովը գացին որ միջնորդութիւն ընեն անոնց և տաճկի կառավարութեանը մէջ ։ Բայց սա անկիրթ և անզգամ մարդիքը կոպիտ խօսքեր ու բոլորովին անճոռնի առաջարկութիւններ ըրին ։ Ամէնէն էվելի խելացի կարծուողները անգամ կըսէին թէ պէտք է հարուստները քաղաքէն դուրս վռնտել · և կենալ ուզողները սպաննել իրենց ինչքը յափշտակել ։

« Ամէնքն ալ կըսեն թէ բնաւ մէկ տէրութիւն մը չեն ճանչնար , և ոչ իսկ Օսմանեան տէրութիւնը , և կուզեն որ կառավարութիւնը իրենց ձեռքը ըլլայ ։

« Այժմ քաղաքին մէկ մեծ վնաս մը չի հասնելու համար , ամէն բան անոնց կամքին յանձնուեցաւ , որ ուզածնուն պէս իրենց գլխաւորներ անուանին և ով որ ուզեն իրենց կառավարիչ դընեն ։ Բայց բոլոր սա անցքերուն պատմութիւնը Կոստանդնուպօլիս խրկըեցաւ և անհամբերութեամբ կըսպասեն որ Ռ · Դուրը բաւական զօրք խրկէ սա խռովարարները զսպելու համար ։

« Այս օրերս խաղաղութեամբ անցան · բայց սակայն երեկ խռովարարները շատ վառօդ և գնդակ ծախու առին , այն միտքով որ դէմ կենան այն պօրքերուն որ անշուշտ Կոստանդնուպօլիսէն պիտի գան ։

Մօտերս մէկ նոր առևտրական օրագիր մը պիտի հրատարակուի քաղաքիս մէջ Ինտիքաթէօռ Վօգիտէն անունով , որու գլխաւոր նպատակը սա պիտի ըլլայ , որ ամէն օր ճիշդ տեղեկութիւն մը տայ իր ստորագրողներուն , ներսի կողմերէն եկած վաճառքներուն վրայով ։ Այս հարկաւոր օրագրութիւնը՝ ամէն օր հրատարակելով , անշուշտ շատ օգտակար պիտի ըլլայ Իզմիրու առուտուրին ։

(տես ծանու · մէջ ։)

Այսրճանք բարեխառնութեան Օմիւնիդ , դիտեալ ’ի միջօրէի և ետեալ ըստ բաժանման Ռօմուրի ։

		’Ի սաւերի ։		Յարևու ։	
Ուրբաթ	1 մայիս	+ 19¼	աստիճան	24¾	աս՛
Շաբաթ	2 „	+ 18¾	„	21½	„
Կիրակէ	3 „	+ 19	„	24	„
Երկուշաբաթի	4 „	+ 18½	„	24	„
Երեքշաբաթի	5 „	+ 18	„	25	„
Չորեքշաբաթի	6 „	+ 18½	„	24	„
Հինգշաբաթի	7 „	+ 18¾	„	00	„

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԳԻՒ

Մարսիլիա , 19 Ապրիլ ։

Բամպակ ։ Եւրոպայի առևտրական երևելի մայրաքաղաքներէն եկած լուրերը յաջողակ են Ամերիկայի բամպակայ համար · որոնց գիները հաստատ են ու բարձրնալու յոյս կայ ։ Թէպէտև կասելի է որ ըսպասուած բազմաթիւ բամպակները միատեղ հասնելուն պէս Լիվըրփուլ ու Հավր , քիչ մը թուլութիւն ըլլայ , այսու ամենայնիւ ելևմուտքը միշտ լաւ են · որովհետև Ամերիկայի Մեքսիկալ Նահանգներուն յուզարկութիւնները խիստ կընուազին , ու բամպակի քշվիլը կըշատնայ օրէ օր Եւրոպայի մէջը ։ Այս շաբաթ միայն 276 պալեայի չափ ծախուեցաւ հոս լեցուն գին։

վասն զի գիտեր թէ Կիւրոս իրեն դէմ պատերազմի պիտի ելլէ , և Տիգրանէն ալ խիստ կըվախնար ։ Այս վախով միտքը բռնուած , սարսափելի երազմէն ալտեսաւ՝ որ իրիք կարիճ թագաւորներ բոլոր աշխարհիս կըտիրէին , անոնցմէ մէկն ալ վազեց իրեն դէմ ու պատերազմելով զինքը վիրաւորեց ։ Այս վախէն արթննալով , խորհուրդ ըրաւ որ պատերազմի պատրաստութիւն Բարելացւոց ու Պարսից թագաւորներուն դէմ . և որովհետև աչքը չի կարեց Տիգրանին դէմ ելլալու , ուղեց նենգութեամբ մեռցընել զնա ։ Ուստի խաբէութեան հնարքը աղէկ մը մտածելէն ետքը , Տիգրանին ընծաներով մարդ խրկեց , և ուզեց որ Տիգրանին քոյրը իրեն մեծ թագուհի ընէ ։ Տիգրան առջի բերանը չիմանալով անոր միտքը , խնդիրքը կատարեց ու իր քոյրը Տիգրանուհին անոր հարս խրկեց ։ Աժդահակ զանիկա տիկնաց տիկին ըրաւ , ու ամէն բան անոր խորհրդովը կընէր · ինչպէս որ վստահանալով վրան՝ յայտնեց անոր իր միտքը , և ըսաւ թէ Տիգրան Կիւրոսին հետ մէկ եղած պատրաստու

ԱՐՀԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ներով · թէ որ ապրանք ունեցողները խիստ բարձր գին չուզէին՝ շատ գործառնութիւններ պիտի ըլլային : Ամերիկայի բամպակոց նոր հունձին քանակութեանը վրայ եղած հաշիւները խիստ անորոշ են · այսու ամենայնիւ հասարակօրէն կըկարծըւի, թէ 1 միլիոն 700 հազար պալեայէն պակաս կրնայ ըլլալ, բայց աւելի չէ : Իզմիրու բամպակները միշտ թուլ են · ասոնց շաբաթ 300 պալիա Վրքաղաճ միջակ ապրանք ծախվեցաւ 80 ֆռանքի, հարուրին 16, 20 ու 25 վար իջեցունելով · նաև 40 պալեա ալ Սոպուճա 70 ֆռանքի, հարուրին 4–5 վար իջեցունելով :

Մարսիլիայի մէջ՝ 1840 ին ասոնց ատենը միայն 13,737 պալեա բամպակ կար ամմեն տեսակներէն · 1841 ին ևս ասոնց ամբսվան մէջը՝ միայն 16,075 պալեա կար · իսկ ասոնց տարի հիմակ 35,495 պալեա կայ :

Մետաքս : Գործառնութիւնները օրէ օր կըքիչնան ու գիներն ալ անուանով միայն են · տասը օրվան մէջը հազիւ թէ 17 պալեա ապրանք ծախվեցաւ · հիմըկու հիմայ քաղաքիս մէջը ամմեն տեսակ մետաքսներէն 1738 պալեա կայ :

Ճէհրի : Խիստ թուլ է · ասոնց օրերը միայն 12 քուրձ առաջին տեսակ Ճէհրի ծախվեցաւ 3 ֆըռանքի կէս քիլօկրամը աբիթէ, այսինքն ծախքը վաճառողին վրայ : Բաւական ապրանք ունինք քաղաքիս մէջը ու մէկ կողմէն ալ անպակաս կուգայ · այսու ամենայնիւ գեղեցիկ ու անարատ Ճէհրի միայն 20 պալեայի չափ կըգտնըվի :

Զէթ : Գործատուներու վերաբերեալ ձէթը միշտ կուզվի ու գիները հաստատ են · մէկ նաւու բեռ Թարականի ապրանք երեկ ծախուեցաւ 133½ ֆռանք էքթոլիթրան :

Սապոն : Գարնան եղանակը հասնելով, անպակաս ներսի քաղաքներէն յանձնարարութիւններ կուգան · ու ասոնց պատճառի գիները հաստատ են · ասոնց շաբաթ 8–900 սունտուկ դեղին ու թխպագոյն սապոն ծախվեցաւ պատրաստ ապրանք՝ 45½–48 ֆռանք յիսուն քիլօկրամը, աբիթէ · ու 150–200 սունտուկ՝ 35½–38 ֆռանք անդրբա · այսինքն ծախքը գնոյ առնողին վրայ :

Սուսամ : Քիչ մը թուլ է · ասոնց շաբաթ միայն քանի մը պզտիկ մաս պատրաստ ապրանք ծախուեցաւ 54 ֆռանք հարուր քիլօկրամը :

Կոտաւատ : Նմանապէս քիչ մը անշարժութեան մէջ է, ու 33 ֆռանքի պատրաստ ապրանքը գժուարավաճառ է :

ՏՆՏԿԱՍՏԱՆ

Կոստանդնուպօլիս, 2 Մայիս :

Գրեթէ ամենևին նոր փոփոխութիւն մը չեղաւ մայրաքաղաքիս առուտուրին վրայօք, որն որ միշտ մի և նոյն անշարժութեան մէջ կըգտնըվի, թէ դուրսերէն եկած անյաջող լուրերուն պատճառով, և թէ պատրաստ ըստակի պակութեանը համար :

Ցորեն : Ասոնց շաբաթ հոս քշվելու համար եղած ծախքերէն 'ի զատ, 25 հազար քիլէն չափ Ռումելիի կակուղ ցորեն վաճառվեցաւ դուրսի համար, 13 ղուռուշ 25 փարայէն մինչև 14½ ղուռուշ քիլէն · նմանապէս 10 հազար քիլէ դեղին տարը վաճառվեցաւ 8¼ ղուռուշ քիլէն : Հիմակու հիմայ մայրաքաղաքիս մէջը կայ,

Կարծը ցորեն Ղզոֆի	. . .	30,000 քիլէ :
„ „ Խմայիլի	. . .	70,000 „
„ „ Ռումելիի	. . .	20,000 „
Կակուղ ևս Խալրայիլի	. .	20,000 „
Դեղին տարը	. . . . .	10,000 „
Գարի	. . . . .	15,000 „

Օմիւռնիա, 8 Մայիս :

Առուտուրնիս եօթը օրվան մէջը՝ գրեթէ ամենևին այլայլութիւն մը չընդունելով, նշանակելու արժանի ծանօթութիւն մը չունինք այս անգամ · ուստի կըպարտաւորինք հաստատել մեր վերջի թիւով տրուած առևտրական լուրերնիս :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ԷՆՏԻԲԵԳԻՕՈՒ ՎԱԳԻՏԷՆ

Գանի մը տարիէ 'ի վեր շատ առաջ երթալու վրայ է Իզմիրու վաճառականութիւնը · ու ինչպէս կրտեսնանք առևտրական գործառնութեանց ընթացքն ալ շատ փոխուած է հիմակ քաղաքիս մէջը : Ասոնց մը՝ վաճառականը իր մաերիմ վաճառարկուին (սէնսալին) վստահանալով, բոլոր իր գործքերուն հոգողութիւնը անոր յանձնած էր · վաճառարկուն միայն շուկան կերթար հարկաւոր եղած առևտրական լուրերուն տեղեկանալու համար · ու վաճառականն ալ անոր ըսածին պէս՝ կըկարգադրէր իր ամմեն գործքերը : Այց ասոնց օրվան օրս խիստ շատ փոխուած է առուտուրին կերպը, ու ամմեն մարդ իր ձեռքովը կըտեսնայ իր գործքերը :

Ասոնց պատճառատն է որ ես հարկաւոր համարեցայ տնանկ օրագիր մը հրատարակել՝ (որու համար մինչև հիմայ հոգ տանող մը չեղաւ) որ անով ճիշդ տեղեկութիւն մը ստացի ամմեն օր Իզմիրու առուտուրին վրայով : Այդպէս որ նաւերուն երթևեկութիւնը ու անոնց բերած ապրանքները կըհրատարակի միշտ · բայց ես անանկ կըկարծեմ թէ բաւական չէ ասիկա որ առուտուրը մեծամեծ օգուտներ քաղէ անկէց · մանաւանդ թէ՝ ծովու կողմէն Իզմիր հասած ապրանքներուն մէկ մասը թէպէտ կըհրատարակի, բայց մինչև հիմայ հոգ տանող մը չեղաւ ցամաքի կողմէ եկած վաճառքներուն՝ որոնք անպակաս ամմեն օր կըհասնին հոս, ուրիշ երկիրներ խրկելու համար :

Ահա այս պակասութիւնը պիտի լեցընէ մեր առևտրական օրագիրը, հրատարակելով ամմեն օր ժամ 10 ին, ըստ Եւրոպացւոց, ու ծանուցանելով առջի օրվան եղած շարժմունքը · այսինքն՝

1 · Ներսի կողմերէն ցամաքի ճամբայով եկած բոլոր ապրանքները, հասկըցնելով թէ ո՛ր քաղաքէն Իզմիր եկած են, որո՛ն յանձնրւած են, կամ ո՛վ է անոնց տէրը · և թէ ո՛ր "խանը" իջեցուցած են զանոնք :

2 · Ամ նաւահանգիստը հասած կամ ասկէց ճամբայ ելած նաւերը, թէ մեծ և թէ փոքր, ու անոնց ունեցած բեռը · նմանապէս փոխանակութեանց և ստակներուն շուկայի գիները ևն ևն :

"Ինտիքատէօռին" տրուած տեղեկութիւններովը՝ ամմեն վաճառական իմանալով թէ ի՞նչ առուտուր եղած է Իզմիրու մէջ, կրնայ շատ կերպ գործքերու ձեռք զարնել, որն որ մինչև հիմայ ճիշդ տեղեկութիւններ չունենալուն համար, գուցէ չէր կրնար ընելու : Հիմակու հիմայ անօգուտ կըհամարիմ ասկէց էվելի զուրցել յիշեալ օրագրին վրայով · վասն զի կը յուսամ որ տեսնելով վաճառականները անոր հարկաւորութիւնը, ու առաջ երթալուն յաժարակամ ձեռնտու ըլլալով, քաջալերութիւն մը կուտան ինծի որ ասոնց համար հարկաւոր եղածներուն կրցածիս՝ չափ հոգ տանիմ :

Այս օրագիրը պիտի հրատարակվի ամմեն օր՝ ժամ 10 ին, ըստ Եւրոպացւոց :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ վեց սիւնադրոշմ դահեկան է · ասոնց պայմանաւ որ վեց ամսվանը կանխիկ պիտի վճարվի հինգերորդ թիւը հրատարակելէն առաջ :

Իզմիր 2 մայիսի (ըստ լատ.) 1842 :

Նիքոլաս Ա. Փէյեր :

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆՔ

Կոստանդնուպօլսոյ Ուսումնական ընկերութեան արդեամբը՝ Բարոյական պատմութիւններ, 'ի պէտս մանկանց, այլ և այլ զրքերէ թարգմանած ու բարոյական խրատներ էվելցուցած · գին 6½ ղուռուշ : Փոքր քաղաքներուն մեծ սիրտ մարդիքը · կատակերգութիւն ջրոյ արարուածով · գին՝ 4 ղուռուշ : Պետրոսի Մէթասթազիոսի սրբազան գործողութիւններ · հատընտիր թարգմանված իտալական լեզուէ · գին 5½ ղուռուշ : Կամականի ընտանեկան, ուսումնասէր մանկանց վարժութեան համար · գին՝ 5½ ղուռուշ : Յիշեալ ջրոյ զիրքերն ալ աշխարհաբառ լեզուով են · մէկ մէկ հատոր, 8 ծալք, թղթակազմ :

Կըգտնըվի · Կոստանդնուպօլիս Ռէշտմալճեան յարգի Դէորգ աղային դրատունը, որ է սամա ալթը Ճէպէլ աքտար խանը :

Իզմիր՝ Սարգսեան զպրատունը :

ԱՐՀԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ · Աս Օրագիրը

շաբաթը անգամ մը կը տպվի :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 ղուռուշ է, կանխիկ · ով որ ուզէ կրնայ ստորագրվիլ :

Իզմիր՝ օրագրութեան տպարանը :

Պոլիս՝ Եբլտրզ խանը, Մոմճեանց Մկրտիչ աղային դրատունը :

Պուրսա՝ Թապաքճեան Մատթէոս ու Գրիգոր աղայից մաղազան :

Ադրիանդրիա՝ Աղաղանեան Կարապետ աղային մաղազան :

Դամիրճ՝ Եղիազարեանց մահտեսի Աղէքսան աղային դրատունը :

Յոպպէ՝ Արապիանեան աղայ Յակոբին դրատունը :

Թրեբիզոն՝ Աբելեան Գրիգոր աղային դրատունը :

Էրզրում՝ Ղազարեանց Յարութիւն աղային մաղազան :

Մէկն՝ Թարիկեանց Յարութիւն աղային մաղազան :

Տիարպէքիր՝ Պարոն Դամիանոսին մաղազան :

Էշաշ՝ Պըյըքլըեան աղայ եղբարց մաղազան :

Պաղտատ՝ Ենգլիոյ առաջին թարգման աղայ Խաչիկին տունը :

Դարբէժ՝ Հէրմաղանեան Վարդանեանց աղայ Գալուստին վաճառատունը :

Թէհրան՝ Աւաքելեանց Թադէոս Իսանին բնակարանը :

Պոմպա՝ յարգի պարոնաց Աղանուր որդւոց և ընկերաց վաճառատունը :

Սինկափոր ու Գադաղիա՝ յարգի պարոնաց Սէք եղբարց դրատունը :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՏՓԱՆՈՍԻ ՊԷՊՕՆԱՆ :